

Al. g. 515

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w roku 1904 i o rezolucjach posłów Oleśnickiego i Kramarczyka wniesionych na posiedzeniu Wysokiego Sejmu dnia 21. października 1904 r.

Wysoki Sejmie!

Przed omówieniem sprawozdania Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podnoszenia hodowli bydła w r. 1904 Komisya gospodarstwa krajowego poczuwa się do obowiązku poruszenia rezolucyi wniesionych podczas obrad Wysockiej Izby nad sprawozdaniem Komisji w sprawie podniesienia hodowli bydła za rok 1903 przez posłów Oleśnickiego i Kramarczyka na dniu 21. października 1904, które to rezolucye na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 22. października 1904 odesłane zostały do Komisji gospodarstwa krajowego celem bliższego rozpatrzenia.

Rezolucye wniesione przez posła Oleśnickiego brzmią następująco:

Poleca się Wydziałowi krajowemu:

- a) aby na przyszłe sesye Sejmu przedkładał szczegółowe sprawozdanie z działalności w sprawie chowu bydła, a mianowicie także szczegółowe przedstawienie geograficznego rozmieszczenia obór zarodowych i stacyi buhajów;
- b) by spowodował zaprowadzenie obór zarodowych i stacyi buhajów w okolicach górskich, gdzie są połoniny;
- c) by przeprowadził studia nad miejscowem bydłem na połoninach w celu skonstatowania, czy z takowego nie mogłaby wytworzyć się rasa mająca przyszłość na tymże terenie;
- d) by poczynił kroki celem wprowadzenia praktycznej nauki serkarstwa i przerabiania nabiału w tych okolicach.

Rezolucye zaś wniesione przez posła Kramarczyka są następujące:

I. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby na przyszłość wpłynął na c. k. Towarzystwa rolnicze Lwowskie i Krakowskie, by udzielały większych subwencyj na utrzymanie licencyonowanych buhai prywatnych hodowców bydła

II. By Wydział krajowy wpłynął na Towarzystwa okręgowe rolnicze, aby zakupno potrzebnych buhai starały się w pierwszym rzędzie zakupywać od mniejszych hodowców w okręgu, uwzględniając równorzędnie hodowców włościan.

Komisya gospodarstwa krajowego po szczegółowem badaniu doszła do przekonania — jak to już w toku obrad Wysockiej Izby podniesiono, że życzeniom wyrażonym w rezolucjach wniesionych przez posła Oleśnickiego stało się zadość i że

bądź to Wydział krajowy, bądź też współdziałające krajowe Towarzystwa rolnicze postępowały w kierunku wskazanym przez wnioskodawcę.

Co do rezolucyi wniesionych przez posła Kramarczyka Komisya gospodarstwa krajowego zaznaczyć musi, że pierwsza wykracza po za ramy programu działalności na polu podniesienia hodowli bydła zatwierdzonego przez c. k. Ministerstwo, który nie obejmuje subwencyonowania licencyonowanych buhai prywatnych hodowców — a gdyby Towarzystwa rolnicze chciały wejść na tę drogę — subwencye te wobec liczby istniejących, a więcej jeszcze istnieć mających buhai licencyonowanych musiałyby pochłonąć tak znaczne sumy, że wszelkie inne nader ważne działy popierania hodowli zaniechałoby należało. Jeżeli niektóre oddziały Towarzystw rolniczych wyznaczają z funduszków własnych małe premie za wzorowe utrzymywanie licencyonowanych buhai, czynią to z własnej inicjatywy i ani Wydział krajowy ani centralne Towarzystwa rolnicze pod tym względem wpływać, a mniej jeszcze polecenia wydawać nie mogą.

Druga rezolucya wniesiona przez posła Kramarczyka odnosi się głównie do Krakowskiego Towarzystwa rolniczego i szanowny Prezes tego Towarzystwa podczas rozprawy w Wysokiej Izbie wykazał, że przy zakupnie buhajów stacyjnych Towarzystwo dokłada starań, by sztuki zakupione odpowiadały jakością bez względu, czy zakupione zostają u większej, czy mniejszej własności. Komisya gospodarstwa krajowego uznaje ten sposób postępowania jako zupełnie prawidłowy, nadmienić jednak musi, że jeżeli większa liczba buhai zostaje zakupywaną z obór zarodowych większej własności, tłumaczy się to okolicznością, że bydło u mniejszej własności bywa z reguły mniej intensywnie żywione, a skutkiem tego nie jest tak rozwinięte, by jako materiał rozplodowy służyć mogło. Że pod tym względem Towarzystwa rolnicze zupełnie bezstronnie postępują, dowodzi fakt, że z obór gminnych zostających pod kontrolą Towarzystw rolniczych znaczna liczba potomstwa męskiego rodzaju przez te Towarzystwa na stacye zakupywaną bywa. Ze względu na powyższe uwagi Komisya gospodarstwa krajowego nie może zalecić Wysokiej Izbie uchwalenia powyższych rezolucyi i uprasza o uchwalenie wniosku umieszczonego w zakończeniu niniejszego sprawozdania.

Przystępując do omówienia sprawozdania Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w 1904 r. składającego się z dwóch rozdziałów, Komisya gospodarstwa krajowego również oddzielnie je porusza.

I. Podniesienie hodowli bydła zapomocą subwencji kraju i państwa.

Subwencye kraju i państwa na ogólne cele podniesienia hodowli bydła wzrosły w 1904 r. do kwoty 150.000 K płacone w połowie przez kraj i państwo i zostały rozdzielone między obydwaj krajowe Towarzystwa na podstawie obszaru działalności w stosunku 2:1. Na rok 1905 c. k. Ministerstwo rolnictwa podniosło reskrypsem z 12. kwietnia 1905 subwencye państwową na powyższe cele o 25.000 K do kwoty 100.000 K a jakkolwiek dotąd nie zapewniło subwencji w tej wysokości na dalsze lata — przypuszczać należy, że jeżeli i kraj podniesie subwencye do wysokości subwencji państwowej i w przyszłości c. k. Ministerstwo nie obniży subwencji na ten cel przeznaczony. Wydział krajowy jakkolwiek upoważniony uchwałą Wysokiego Sejmu do podniesienia subwencji krajowej równoległe z podwyższeniem subwencji państwowej — nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosku o podwyższenie subwencji krajowej na rok 1906 ze względu na stan finansów kraju i ze względu na podwyższenie wydatków na inne cele z hodowlą bydła w ścisłym związku pozostające.

Komisya gospodarstwa krajowego oceniając w zupełności stanowisko Wydziału krajowego stojącego na straży finansów krajowych, wyraża przekonanie, że ze względu na zwykle przez c. k. rząd zastosowany sposób postępowania, iż subwencye

państwowe wyznacza w tej samej wysokości, jak je kraj udziela i zachodzi obawa, że i w tym wypadku obniży subwencję państwową do kwoty przez kraj wyznaczonej, niemniej też ze względu, że klęska posuchy zeszłorocznej na hodowlę bydła bardzo ujemnie oddziałała, jak to podniesienie cen mięsa dowodzi i ta tak ważna gałąź gospodarstwa krajowego wymaga znaczniejszego poparcia celem ponownego dźwignienia jej — należy subwencję na podniesienie hodowli bydła w kraju — umieszczoną w preliminarzu budżetu krajowego na rok 1906 w rubr. X. poz. 319 a) w wysokości 75.000 K podnieść do wysokości subwencji przez c. k. rząd na rok 1905 przyznanej w kwocie 100.000 K i w myśl tego uprasza Wysoki Sejm o przemianowanie w uchwałę wniosku poniżej umieszczonego.

Działalność obu krajowych Towarzystw rolniczych na polu podniesienia hodowli bydła, zastosowana do programu dotychczasowego, uwydatniła się jak dotąd zapomocą utrzymywania i zakładania obór zarodowych pełnej i pół krwi — obór gminnych — stacyi buhajów — premiowania i t. p. i sprawozdania obu Towarzystw ogłoszone drukiem przedstawiają szczegółowo rezultaty ich działalności. Co do liczby obór zarodowych pełnej i pół krwi zaszły małe tylko zmiany — obór zarodowych gminnych zaś przybyło w obrębie działalności c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego 4. Liczba stacyi buhajów spadła znacznie w okręgu Towarzystwa rolniczego w Krakowie, co Komitet tego Towarzystwa tłumaczy podniesieniem ceny bydła, wskutek czego za te same fundusze można było zakupić mniejszą tylko liczbę buhajów. Dążność do powiększenia produkcji mleka uwidaczniająca się w całym kraju, wywołała w obrębie Towarzystwa rolniczego w Krakowie zmianę co do rasy buhajów umieszczonych na stacyach; przybyło kilkanaście stacyi buhajów rasy nizinnej, natomiast zaś zaznaczyć należy znaczny ubytek stacyi buhajów rasy Simenthal i czerwonej polskiej.

W obrębie działalności Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie nie zaszła znaczniejsza zmiana pod względem rasy buhajów stacyjnych a jakkolwiek i w tym okręgu objawia się ogólna dążność do powiększenia produkcji mleka, Komitet Towarzystwa na podstawie uchwały ankiety z listopada 1904 roku nie widział potrzeby zaprowadzenia jakiegokolwiek innej rasy jako specjalnie mlecznej, wychodząc z założenia, że można prowadzić hodowlę w kierunku mlecznym przy rasach dotychczas hodowanych t. j. głównie rasy Simenthal a obok tego w okolicach o charakterze wybitnie nizinnym rasy Oldenburg zapomocą należytej selekcji indywiduów i odpowiedniego żywienia.

Że zapatrywanie to nie jest bezpodstawnem, dowodzą daty zebrane przy zaprowadzonej w oborach zarodowych kontroli mleczności przeprowadzonej w ubiegłym roku przez jednego a w bieżącym przez dwóch funkcjonaryszy należycie fachowo wykształconych. — Daty te okazują, że w oborach, gdzie bydło zostaje odpowiednio żywionem, mleczność krów rasy Simenthal nieznacznie tylko ustępuje ilościowo mleczności innych ras, a jeżeli uwzględni się zawartość tłuszczu w mleku, w niektórych wypadkach Simenthalery dały nawet lepsze wyniki.

Sprawozdania rachunkowe Towarzystw rolniczych z zużycia subwencji Krajowych i państwowych za rok 1904 przedłożone przez Wydział krajowy wykazują, co z uznaniem podnieść należy, że znacznie przeważająca część tych subwencji użyta została bezpośrednio na podniesienie hodowli bydła u mniejszej własności, choć i reszta tej subwencji pośrednio tej własności znaczne korzyści przysparza.

Komitet galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego celem okazania postępu w hodowli bydła w kraju zamierzał w roku 1905 urządzać wystawę targową we Lwowie, na którą uzyskał subwencję krajową i państwową — ze względu jednak na zeszłoroczną klęskę posuchy, która na utrzymanie bydła bardzo ujemny wpływ wywarła, odłożył urządzenie tej wystawy do maja 1906.

Akcyą tępienia gruźlicy u bydła zapomocą rozpoznawczego szczepienia tuberkuliną poruszała się w roku 1904 w tych samych rozmiarach jak w latach poprzednich, obok tego zaś Komitet Towarzystwa rolniczego przez weterynarza swego profesora Nowaka prowadził dalsze doświadczenia z metodą ochronnego szczepienia Behringa.

Akcyą rozpoznawczego szczepienia w przyszłości szybszem nieco tempem będzie mogła być przeprowadzoną dzięki staraniom Wydziału krajowego o podwyższenie subwencji państwowej na częściowe pokrycie kosztów szczepienia, podjętym na podstawie zeszłorocznej uchwały Wysokiego Sejmu, które odniosły pożądany skutek, — c. k. Ministerstwo rolnictwa bowiem nie uznając wprawdzie zatwierdzenia programu akcyi szczepienia z roku 1902, zgodziło się jednak na utworzenie wspólnego funduszu przy Wydziale krajowym na cele tej akcyi i przyznało na rok 1905 i 1906 kwotę 5.000 K tytułem ryczałtowej subwencji tak na płacę weterynarzy przy Komitetach Towarzystw rolniczych powołanych do rozpoznawczego szczepienia obór pod opieką Towarzystw pozostających jak i na pokrycie wszystkich wydatków połączonych ze szczepieniem — podwyższyło przeto subwencyę o 1.600 K w stosunku do subwencji udzielonej na te cele w roku 1904. — W myśl uchwały Wysokiego Sejmu i Wydział krajowy preliniuje na rok 1906 subwencyę krajową na te cele w równej wysokości jak subwencya państwowa, przeto o 600 K wyższą niż dotychczasowa, tak że wspólny fundusz na zwalczanie gruźlicy u bydła na rok 1906 wynosi 10.000 K, w czem mieszczą się płace weterynarzy przy Komitetach Towarzystw rolniczych.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej.

Ustawa hodowlana, która zdąża w dwóch kierunkach do podniesienia chowu bydła a mianowicie: przez ochronę hodowli przed nieodpowiednimi rozplodnikami i przez dostarczanie właścicielom krów i jałówek dobrych rozplodników dotąd nie zdołała znaleźć w wykonaniu odpowiedniego zastosowania — jakkolwiek bowiem licencyonowanie buhajów już niemal w całym kraju zostało wprowadzonym i liczba okręgów nieczynnych zmalała do 6-ciu; głównego powodu niewjęcia w życie postanowień ustawy w całej pełni szukać należy w dotychczasowem zaniedbaniu obowiązku gmin zapewnienia zapomocą kupna lub najmu dostatecznej liczby licencyonowanych buhajów.

Z małymi wyjątkami bowiem licencyonowane buhaje są własnością prywatną, która każdej chwili sprzedaną być może, nie zapewniają przeto gminom, że przez cały rok mieć będą orzeczeniom Komisji licencyonującej odpowiadającą liczbę rozplodników. Czynnikiem powołanym do usunięcia tego zaniedbania są Wydziały powiatowe, które dotąd niestety pomimo wielokrotnych pouczeń ze strony Wydziału krajowego w nielicznych tylko wypadkach rozpoczęły akcyę stałego zaopatrzenia gmin w buhaje gminne i niewątpliwie u władz podległych c. k. Namiestnictwu znajdują poparcie w zamierzonej akcyi, które ponownie okólnikiem z dnia 3. lipca 1905. L. 49.800 wezwane zostały do ścisłego przestrzegania postanowień ustawy i zastosowania przepisu §. 16. tejże ustawy. Niewykonanie tego postanowienia ustawy doszło do wiadomości Wydziału krajowego dopiero w ubiegłym roku, gdy zażądał od Komisji licencyonujących więcej szczegółowych sprawozdań, Komisya gospodarstwa krajowego przeto żywi nadzieję, że Wydział krajowy i w przyszłości nie ustanie w obranej drodze pouczeń i na podstawie zachęcających przykładów w kilku powiatach zdoła wpłynąć na Wydziały powiatowe, by środkami wskazanymi w ustawie dążyły do tego, ażeby gminy spełniały ściśle obowiązki nałożone na nie pomienioną ustawą.

Uchwała Wysokiego Sejmu polecająca Wydziałowi krajowemu ułożenie szczegółowej instrukcyi dla Komisji licencyonujących została przez tenże tylko częściowo

wykonaną, zebrał bowiem materiały potrzebne do ułożenia przepisów instrukcyi i zasięgnął opinii Komitetów obu Towarzystw rolniczych i Komisji dla spraw rolniczych — z ogłoszeniem instrukcyi jednak zamierza wyczekać jeszcze pewien czas, dopokąd sprawa stałego zaopatrzenia gmin w potrzebną liczbę licencyonowanych rozpłodników dotąd niemal zupełnie zaniedbana nie dojdzie w wykonaniu do pewnej jednolitości. Komisya gospodarstwa krajowego uznając to zapatrywanie Wydziału krajowego, wyraża jednak przekonanie, że tenże po usunięciu pomienionych wadliwości w wykonaniu ustawy przystąpi do uzupełnienia poruczonego mu uchwałą Wysokiego Sejmu zadania.

Koszta Komisji licencyonujących w stosunku do rozszerzania się akcyi wprowadzenia w życie tego działu ustawy hodowlanej wzrastają z roku na rok i w roku 1904 doszły do kwoty 20 537 K; gdy jednak w tej kwocie mieszczą się wydatki na nowe druki i piętna nie co roku się powtarzające, Wydział krajowy preliminuje na rok 1906 koszta Komisji licencyonujących w kwocie 20.000 K, w rubryce dochodów zaś wstawia tytułem subwencyi państwowej na częściowe pokrycie tych kosztów kwotę 9.500 K, równą kwocie przez c. k. Rząd z tego tytułu za rok 1904 uiszczonej. Uchwałą Wysokiego Sejmu wzywającą c. k. Rząd do przyczynienia się do pokrycia kosztów Komisji licencyonujących w wysokości połowy kwoty preliminarzowej przez kraj na cel powyższy, wypłacenia jej w pierwszej połowie roku i nadania jej charakteru stałej subwencyi nie uwzględniło c. k. Ministerstwo rolnictwa, oświadczając, że w myśl ustawy koszta te powinny być pokryte z funduszu krajowego. Gdy jednak Ministerstwo za rok 1904 wypłaciło subwencyę na ten cel w połowie wysokości kwoty na rok 1904 preliminarzowej i od lat 7 podwyższa tę subwencyę w stosunku do preliminarzowej przez kraj kwoty, Wydział krajowy a zgodnie z tymże Komisya gospodarstwa krajowego nie przedkłada Wysokiemu Sejmowi wniosku o ponowne uchwalenie podobnej rezolucyi.

Na podstawie powyższego sprawozdania Komisya gospodarstwa krajowego wniosła:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła za rok 1904.

II. Nad rezolucjami wniesionymi przez posłów Oleśnickiego i Kramarczyka przechodzi Sejm do porządku dziennego.

III. Sejm wstawia do rubryki X. wydatków preliminarza budżetowego na rok 1906 następujący wydatek: poz. 319. Na podniesienie hodowli bydła 100.000 K.

Przewodniczący:

Gorayski.

Sprawozdawca:

Schnell.

